

Közép-európai közvélemény:

Lakossági vélemények a társadalmi konfliktusokról négy közép-kelet-európai országban. Magyarország, Csehország, Lengyelország és Litvánia

A Central European Opinion Research Group (CEORG) havi rendszeres közvéleménykutatása

2000. március

CEORG – Central European Opinion Research Group

A Közép-Európai Közvéleménykutató Társulás (Central European Opinion Research Group, CEORG) három közép-kelet-európai ország, Csehország, Magyarország és Lengyelország egy-egy, társadalom- és közvéleménykutatással foglalkozó intézetének közös vállalkozása. A közös intézmény 1999. január 1. óta működik. Alapítói:

IVVM – Institut pro výzkum veřejného mínění (Csehország)

TÁRKI – Társadalomkutatási Intézet Rt. (Magyarország)

CBOS – Centrum Badania Opinii Społecznej (Lengyelország)

Az együttműködés keretén belül minden hónapban egy, a három országban azonosan megfogalmazott, négy-öt kérdésből álló blokk kerül az Omnibusz kérdőívekre. A kérdések minden hónapban egyetlen témára vonatkoznak. A témák között találunk olyanokat, melyek periódikusan, féléves vagy éves gyakorisággal megkérdezésre kerülnek. Így félévente mindhárom országban, a felnőttkorú lakosságot reprezentáló minta tagjait arra kérjük, értékeljék saját anyagi helyzetüket és az ország gazdasági állapotát, illetve megkérdezzük őket várakozásaikról is ezen a két területen. Ezzel egyidőben azt is tudakoljuk, miként vélekednek saját országuk kormányának és az ellenzéknek a legutóbbi parlamenti választások óta eltelt időszakban kifejtett tevékenységéről, valamint a demokrácia állapotáról. Éves gyakorisággal érdeklődünk a három ország lakosainak a NATO-tagsággal és az európai uniós csatlakozással kapcsolatos véleményéről. A nem állandó kérdések között a legkülönbözőbb, a társadalomkutatás szempontjából releváns témakörök szerepelnek. Az ily módon rendelkezésre álló adatok alapján gyorsjelentések és publikációk készülnek.

Az adatfelvételtől

Az adatfelvétel mindhárom országban személyes megkérdezés révén, az egyes országok felnőttkorú lakosságát nem, életkor, iskolai végzettség és lakóhely szerint reprezentáló mintán készül. A mintanagyság Csehországban 1000-, Magyarországon 1500-, Lengyelországban 1100 fős. Az adatok elemzéséből minden hónapban gyorsjelentés készül.

Lakossági vélemények a társadalmi konfliktusokról négy közép-kelet-európai országban. Magyarország, Csehország, Lengyelország és Litvánia.

A márciusi adatfelvétel során kérdéseket tettünk fel a magyar társadalomban mutatkozó ellentétekkel kapcsolatosan, melyeket ugyanabban az időszakban, azonos módon cseh, lengyel és litván partnerintézményeink is lekérdeztek.

A kérdésekben olyan konfliktusokra kérdeztünk rá, melyekről feltételeztük, hogy a közép-kelet-európai társadalmakat erőteljesen megosztják. Így felkerültek a listára a generációs, ideológiai-politikai, társadalmi-gazdasági és a településszerkezetből adódó ellentétek is. A válaszokat egy négyfokú skálán helyeztük el, melyekből átlagokat számoltuk, az átlagok alapján pedig rangsoroltuk az egyes konfliktusokat országanként. Az 1. számú táblázatok az eredményeket országanként mutatják be, a 2. táblázat pedig egymás mellett láttatja a négy ország lakóinak konfliktusérzékelését.

A kapott adatok azt mutatják, hogy Magyarországon az emberek – a többi ország állampolgáraival ellentétben – a társadalmi és gazdasági egyenlőtlenségből eredő, a szegények és gazdagok közötti szembenállást érzékelik a legerősebbnek (a válaszok átlaga 1,76). Az 1.a. táblázat azt is megmutatja, hogy a leggyakoribb válasz az 1-es volt, az 'erős' és a 'nem erős' válaszkategóriák gyakoriságának különbségei pedig nagyon nagyok. Erősnek, illetve nagyon erősnek véli a szegények és a gazdagok közötti konfliktusokat a magyar válaszadók 83%-a. A kevés számú bizonytalan válasz arra utal, hogy ebben a kérdésben az emberek nagyon határozottan véleményt formálnak. A válaszok átlagai alapján szegények és gazdagok közötti konfliktust a lengyelek és a litvánok a harmadik-, a csehek csupán a negyedik legerősebb szembenállásnak érzékelik.

Lengyelországban és Csehországban a konfliktusok közül a legerősebbnek a törvénytisztelők és a törvénszegők közötti ellentét bizonyult. Mindkét országban nagyon magas, 85% körüli a konfliktust erősnek vagy nagyon erősnek érzékelők aránya. Ezek az adatok, más vizsgálatok eredményeihez hasonlóan, azt mutatják, hogy a magyarok elnézőbbek a törvénszegőkkel szemben, mint a csehek vagy a lengyelek. Nemcsak a válaszok átlagai alapján az adott országon belül végzett rangsorolás mutatja ezt, hanem az is, hogy a magyar válaszok átlaga (1,99) abszolút értékben is magasabb (vagyis kisebb mértékű konfliktusra utal), mint a csehek (1,80) vagy a lengyelek (1,88) esetében. A legerősebb konfliktus ebben a vonatkozásban azonban a Litvániában tapasztalhatjuk (1,75).

Ennek ellenére a litvánok a legerősebb szembenállást az ország vezetői és polgárai között érzékelik. A válaszok átlaga 1,58, a konfliktust erősnek nagyon erősnek érzékelők aránya pedig az érvényes választ adók 89,7%-a. A vezetők és vezetettek közötti szembenállás Csehországban és Lengyelországban is erősnek bizonyult. A csehek és a lengyelek, válaszaik alapján, saját országukon belül ezt a konfliktust érzékelik a második legerősebbnek, a magyarok viszont csak a negyediknek. Magyarországon az emberek úgy vélik, hogy valamivel erősebb választóvonal húzódik ma a politikai baloldal és jobboldal (2,02), mint a politikai elit és az ország polgárai között (2,13). Csehországban ezzel szemben a politikai bal-jobb szembenállás nem mutatkozik erősnek, a válaszok átlagai alapján képzett ranglistán csak az ötödik helyet foglalja el (2,70). Csehországban ennél erősebbnek érzékelik az emberek nemcsak a vezetők és vezetettek, hanem a nemzeti érzelmű emberek és a többi polgár közötti konfliktust is (2,20).

Ettől az egy esettől eltekintve azt tapasztaljuk, hogy a válaszok átlagai alapján felállított rangsor első és második felében, ha eltérő fontossággal is, de ugyanazok a konfliktusok találhatóak mind a négy országban. A rangsor első felében találjuk minden országban a társadalmi-jövedelmi egyenlőtlenségeket kifejező szegény-gazdag konfliktust, a politikai közösség alapvető morális értékeit kodifikáló jogrendszerhez való viszonyból eredő konfliktust, és – az előző bekezdésben jelzett cseh kivételtől eltekintve – a politikai jellegű konfliktusokat (vezetők-vezetettek, bal-jobb).

A fentebb elemzetteknél kevésbé erős ellentétek mutatkoznak a generációs, a településszerkezetből adódó és az egyházak által közvetített erkölcsi rendszer követéséhez való viszonyból fakadó konfliktusok. Nem véletlen, hogy ez utóbbit a lengyelek értékelik a legerősebbnek a négy ország viszonylatában (lengyel átlag: 2,47, magyar: 2,96, cseh: 3,21, litván: 2,96), ahol az erős társadalmi támogatottsággal rendelkező katolikus egyháznak jelentősebb befolyása van a politikai közösség működését szabályozó törvények megalkotására, mint általában az egyházaknak a három másik vizsgált országban.

1.a. Mennyire erősek ma az ellentétek az alábbi társadalmi csoportok között Magyarországon? (A válaszok egy négyfokú skálán értelmezendők: 1 – nagyon erősek, 4 – nincsenek ellentétek.)

	N=*	Átlag	Módusz	Az "erős" (1,2) és "nem erős" (3,4) kategóriák közötti különbség	Nem tudja válaszok aránya**
Szegények és gazdagok között?	1462	1,76	1	65,4	3
azok között, akik tisztelik a törvényeket, és akik megszegik azokat?	1394	1,99	2	49,8	7
a politikailag baloldaliak és jobboldaliak között?	1272	2,02	2	47,9	15
az ország vezetői és polgárai között?	1385	2,13	2	-30,2	8
a nemzeti érzelmű emberek és a többi ember között?	1257	2,68	3	-20,4	16
a fiatalok és az idősek között?	1439	2,77	3	-34,4	4
a falusi és a városi emberek között?	1430	2,79	3	-32,0	5
azok között, akik követik az egyház erkölcsi tanításait, s akik nem követik?	1347	2,96	3	-49,2	10

*A kérdésre adott összes érvényes válasz

**Az összes megkérdezett százalékában

1.b. Mennyire erősek ma az ellentétek az alábbi társadalmi csoportok között Csehországban? (A válaszok egy négyfokú skálán értelmezendők: 1 – nagyon erősek, 4 – nincsenek ellentétek.)

	Átlag	Módusz	Az "erős" (1,2) és "nem erős" (3,4) kategóriák közötti különbség	Nem tudja válaszok aránya*
azok között, akik tisztelik a törvényeket és akik megszegik azokat?	1,80	2	68,8	4
az ország vezetői és polgárai között?	2,08	2	37,0	8
a nemzeti érzelmű emberek és a többi ember között?	2,20	2	31,8	15
szegények és gazdagok között?	2,51	3	-2,2	8
a politikailag baloldaliak és jobboldaliak között?	2,70	3	-30,3	11
a fiatalok és az idősek között?	2,95	3	-50,5	3
a falusi és a városi emberek között?	3,17	3	-69,6	8
azok között, akik követik az egyház erkölcsi tanításait, s akik nem követik?	3,21	3	-73,6	9

*Az összes megkérdezett százalékában

1.c. Mennyire erősek ma az ellentétek az alábbi társadalmi csoportok között Lengyelországban? (A válaszok egy négyfokú skálán értelmezendők: 1 – nagyon erősek, 4 – nincsenek ellentétek.)

	Átlag	Módusz	Az "erős" (1,2) és "nem erős" (3,4) kategóriák közötti különbség	Nem tudja válaszok aránya*
azok között, akik tisztelik a törvényeket és akik megszegik azokat?	1,88	2	64,0	10,3
az ország vezetői és polgárai között?	1,89	2	62,3	8,5
szegények és gazdagok között?	2,01	2	48,9	5,2
a politikailag baloldaliak és jobboldaliak között?	2,03	2	44,0	12,9
a nemzeti érzelmű emberek és a többi ember között?	2,14	2	36,4	26,4
azok között, akik követik az egyház erkölcsi tanításait, s akik nem követik?	2,47	3	-2,6	10,9
a fiatalok és az idősek között?	2,68	3	-25,0	5,2
a falusi és a városi emberek között?	2,96	3	-46,9	5,5

*Az összes megkérdezett százalékában

1.d Mennyire erősek ma az ellentétek az alábbi társadalmi csoportok között Litvániában? (A válaszok egy négyfokú skálán értelmezendők: 1 – nagyon erősek, 4 – nincsenek ellentétek.)

	Átlag	Módusz	Az "erős" (1,2) és "nem erős" (3,4) kategóriák közötti különbség	Nem tudja válaszok aránya*
az ország vezetői és polgárai között?	1,58	1	79,3	5,0
azok között, akik tisztelik a törvényeket és akik megszegik azokat?	1,75	2	73,5	5,6
szegények és gazdagok között?	1,84	1	57,9	4,7
a politikailag baloldaliak és jobboldaliak között?	2,29	2	23,1	13,0
a nemzeti érzelmű emberek és a többi ember között?	2,54	2	1,1	12,4
a falusi és a városi emberek között?	2,67	2	-10,6	6,4
a fiatalok és az idősek között?	2,74	3	-19,6	5,3
azok között, akik követik az egyház erkölcsi tanításait, s akik nem követik?	2,96	4	-38,2	7,8

*Az összes megkérdezett százalékában

2. A társadalmi csoportok közötti konfliktusok rangsorolása a négy közép-kelet-európai állam lakosságának véleménye alapján (1 – a konfliktust az adott ország lakói saját országukban a legerősebbnek értékelték, 8 – a konfliktust az adott ország lakói saját országukban a legkevésbé erősnek értékelték).

	Magyarország	Csehország	Lengyelország	Litvánia
szegények és gazdagok között?	1	4	3	3
azok között, akik tisztelik a törvényeket és akik megszegik azokat?	2	1	1	2
a politikailag baloldaliak és jobboldaliak között?	3	5	4	4
a fiatalok és az idősek között?	6	6	7	7
azok között, akik követik az egyház erkölcsi tanításait, s akik nem követik?	8	8	6	8
a nemzeti érzelmű emberek és a többi ember között?	5	3	5	5
a falusi és a városi emberek között?	7	7	8	6
az ország vezetői és polgárai között?	4	2	2	1